

wonen zou, en dat de Vader door het bloed des Kruises alle dingen tot zich zelve verzoenen zoude, hetzij de dingen die op aarde, hetzij de dingen die in de hemelen zijn.

Hoe ge de Verzoening ook opvat, ze vindt haar eerste en rijkste motief altoos weer in den Christus.

Er is in den Heilige vanzelf altoos de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Nooit en nimmer kunt of moogt ge u den Vader denken, als zelf 't al scheppende, reddende en verzoenende. In den Vader ligt altoos het alles beheerschende uitgangspunt, maar uit den Vader buigt het zich over naar den Zoon, en nu is het door den Zoon, of wilt ge door het Woord, dat de bezieling en de leiding in de Schepping uitgaat.

Niet eerst na afloop van de Schepping treedt deze geheel eenige actie van den Zoon in. Het is al in den Zoon samengevat, eer er nog iets door de Schepping tot aanzijn komt. Dit hangt niet af van een gekozen tijdstip, maar dit rusten in den Zoon van al wat straks naar buiten zou uitkomen en aanzijn zou erlangen, kent begin noch aanvang, maar wordt gedragen door den stroom der eeuwigheid. Van een enge zelfbeperking in de macht van het Woord, die van eeuwigheid in den Zoon was, kan geen oogenblik sprake komen. Straks zal al wat in het eeuwige Woord school en verborgen was, in de realiteit naar buiten treden, naar zijn Goddelijk bestaan heeft het eeuwige Woord van meet af, uit den Vader zeer zeker, maar dan toch altoos in dien zin, dat 't in den Zoon van meet af, en dat moet derhalve zijn voor eeuwig, geschilderd heeft.

Ook toen er nog geen wereld naar buiten was getreden, en al wat eens komen zou, nog geheel wegschoot in God Driëenig, was het niet in den Vader, noch in den Heiligen Geest, maar eeniglijk in den Zoon dat al de rijkdom van wat de Schepping eens worden zou, lag samengevat. Men mag niet zeggen, dat de zichtbare wereld haar aanzijn van alle eeuwigheid af bezeten heeft. Tijd en eeuwigheid waren niet ineen gevloeid. De Schrift zegt 't zoo duidelijk: 'In den beginne schiep God hemel en aarde'. Dit echter was niet anders dan het begin in de uitwendige werkelijkheid. Doch aan dit begin der Schepping ging de eeuwige aanvang van het bestel van den Driëenigen vooraf. Het is de Zoon die van alle eeuwen her de rijk en volle gedachte van wat eens geschapen en voleind zou worden, gedragen heeft. Dit begin en deze aanvang was niet gebrekkig maar volkomen. Niets zou er ooit komen, dat de Zoon niet als van eeuwigheid in zich gedragen en bezeten had. Hij bezat de denkbeeldige Schepping niet slechts ten deele, maar geheel en volkomen, en ter volledige ontwikkeling niet eerst later, maar van meet af. Eer er iets, wat ook, tot aanzijn kwam, droeg de Zoon de geheele straks komende wereld ten volle in zich zelve. Niet in zichtbare gestalte, maar in het beeld van haar gedachte-aanzijn. Dit alles heet daarom *het Woord*, omdat het Woord de uitdrukking der gedachte van het eigen bewustzijn is. De Zoon *dacht* de straks komende wereld en droeg ze *als beeld* in zich. Dat beeld nu liet zich in een Woord uitdrukken. En zoo was aan den Zoon van alle eeuwigheid af de rijkdom en de genieting van wat eens geschapen zou worden, toebedeeld.

Uit de heilige Driëenheid komt geen deeling in drie groepen voort. Er was niet een deel van de Schepping dat in den Heiligen Geest rustte, en weer een tweede deel dat in den Vader zich verheerlijkte, om ten slotte aan deze beiden een derde deel toe te voegen, dat in den Zoon zijn heerlijkheid vond. Het staat er in wat de Apostel naar de Kerk van Colosse schreef, zoo vlak omgekeerd: 'Het is des Vaders welbehagen geweest dat in den Zoon al de volheid wonen zou.' Van deeling is geen sprake. In den Zoon rust de Voleinding. In den Vader is aller dingen oorsprong. En in den Heiligen Geest leeft de bezieling die straks in al het geschapene doordringt, maar het waren en het bestand der dingen kwam toch eeniglijk uit het Woord op, en het Woord in dien alomvattenden zin was noch de Vader, noch de Heilige Geest, doch eeniglijk de Zoon als tweede Persoon in het Goddelijk Wezen.

Het is daarom een gansch averechtse opvatting, zoo men bij den Zoon eeniglijk aan Verzoening en Verlossing denkt. Daarmede kon de actie van de Zoon zelfs geen aanvang nemen. Eer er sprake kan zijn van het herstel van wat brak, van genezing van wat krank was, en van innerlijke vernieuwing van wat zijn glans en glorie verloor, moet toch eerst het tot aanzijn komen van deze wereld zich aankondigen en gevoelen doen. Zou er, na den val in zonde, van hernieuwing van het aanzijn en van genezing van het kranke sprake kunnen zijn, dan moest toch eerst de Schepping ervan zich hebben aangekondigd en voleind zijn. Er is daarom geen sprake van, dat in de H. Schrift de Openbaring beginnen zou met genezing van het kranke en het redden van wat verloren scheen. Zal er van den Zoon, van den tweeden Persoon in Gods drie-vuldigheid wezen redding en genezing uitgaan, dan moet geheel die Schepping in haar eerste opkomen rechtstreeks met den Christus in verband hebben gestaan. Het moet er van meet af wezen, gelijk het ons zoo veelvuldig, zoo stellig en zoo boeiend in de H. Schrift wordt voorgehouden. Heel de Schepping moest, eer ze tot aanzijn kwam, in het Woord van den Zoon geschilderd hebben. En toen er in die Schepping breuke sloeg, moest de genezing der wonden eveneens aan den Zoon te danken zijn, maar dan ook in verband met de Schepping in den aanvang. De redding na den val moest uit het oorspronkelijk bestel bij de Schepping vanzelf voortvloeien. Omdat het al te gader in den Zoon zijn aanleg en zijn oorsprong vond, daarom kon van den Zoon de genezing van het kranke uitgaan. Alleen wie Schepper was, kon als Redder zijn majesteit doen schitteren.

Aanstands gevoelt men hierna, hoe onherstelbaar de geloofsval is, indien men het aandurfte, de redding die ons in Christus is beschoren, slechts zijdeling op te vatten als een verheffing van ons innerlijk leven, die door louter vermaan en bezieling in ons zou uitgaan.

Gelijk thans de Christus in veler schatting daalt, is hij een machtig en bezielend leeraar in Israël geweest, maar is er geen sprake van, dat hij in het Goddelijk wezen zelf een Goddelijke positie zou bezitten. We moeten daarom volstandig en welbewust breken met alle voorstelling, die den Tweeden Persoon van de Heilige Driëenheid buiten den Christus plaatst, om hem niet anders dan als Leeraar te huldigen en door zijn geest ons te laten bewerken. Wie breekt met de bezieling der vaders en met de stellige apostolische bevestiging, dat in den Christus de Tweede Persoon van den Driëenigen voor ons treedt, maakt zich los van de H. Schrift, verneemt den Zaligmaker, en laat in hem niet anders over dan een uitverkorene onder de kinderen der menschen, wiens woord ons toe-

sprekt en wiens voorbeeld ons aangrijpt. Ge moet hier kiezen of deelen. Ge moet den Zoon Gods in het Driëenig Wezen aanbidden, doch dan ook voor hem als uw God eerbiedig nederknien, ofwel ge moet de Godheid in den Middelaar loochenen, hem buiten het Goddelijk Wezen plaatsen, maar dan ook erkennen, dat de Christus van de H. Schrift *was* Christus niet meer is. Met al de gezindten moet ge belijden dat in den Zoon Gods al de volheid woont, en dat uit die volheid ook u en uw Schepping en uw Verlossing ontstaan zijn, en zelfs mag hier geen zweem van twijfel bij u insluipen. Maar knielt ge in zoo vollen, heiligen ernst voor den Christus als den Zoon Gods neder, dan mag en kan ook in uw aanbidding van den Zoon Gods geen zweem van twijfel of onzekerheid voor u overblijven. Al de volheid moet dan ook door u in hem beleeden en aangebeden worden. Ge moogt u dan niet laten winnen voor een belijdenis van den Christus waaruit zijn Godzijn wegvalt. En in ste van hierop ook maar iets af te laten dingen, moet het u de draag en innerlijke behoefte van geheel uw zielbestaan zijn, om in uw Zaligmaker den Tweeden Persoon van de H. Driëenigheid niet slechts te eeren, maar te aanbidden en dan moogt ge vanzelf geen schijngeelofs-gemeenschap aangaan met wie in den Christus wel den Leeraar en den Priester, maar niet den Tweeden Goddelijken Persoon in de H. Driëenigheid eert.

Dr. A. K.

Amsterdam, 16 Januari 1920.

Vestigen we tenslotte den blik op ons eigen vaderland en op ons eigen kerkelijk leven, dan is er zeker reden tot dankbaarheid voor het vele goede, dat God de Heere ons in onderscheiding van andere volkeren nog geschenkt heeft.

Niet alleen, dat we in den oorlogstijd voor het bange gevaar van meegesleept te worden in den maalstroom, bewaard zijn geworden en dat ook de revolutiegolf, die daarna zoo hoog uit het Oosten kwam opzetten, brak op de vastheid onzer Regering en de trouw van ons volk, maar ons land heeft zich gelukkig ook zooveel spoediger dan andere landen, zelfs dan neutrale landen, weer kunnen oprichten uit de oeconomische ellende, die den wereldoorlog verzegelde. Hadden we in de oorlogsjaren al meer ontbering leeren lijden; was de maat der levensmiddelen al schaarscher, licht en brandstof al beperkt geworden, en begon het alreeds zoo te lijpen, dat, wanneer de oorlog nog langer geduurd had, een catastrofe onvermijdbaar zou geworden zijn, — nadat de wapenstilstand geteekend en de toevloed van levensmiddelen weer vrij was, scheen het alsof we plotseling uit het woestijnleven in het land van belofte waren overgeplaatst. Het distributiewe hield op. Er was weer, althans voor wie over geld beschikken kon, van alles te krijgen. Zelfs konden we van onzen overvloed afstaan aan de landen, die door gebrek en honger nog altoos geteisterd worden. Want meer dan het dagelijksch brood was ons door God gegeven.

Ook onze handel en nijverheid bloeiden weer op. Al zijn onze grenzen aan de landzijde nog grootendeels gesloten voor wie geen pas heeft en daarom het oude verkeer nog niet hersteld, onze havens blijven niet meer leeg en onze schepen bevaaren weer vrij de wijde banen der wereldzeeën. Met onze Koloniën staan we weer in rechtstreeks verband. De onderhandelings onzer Regering met België, die wel eens den hemel donker maakten, schijnen tot een bevredigend einde te hebben geleid, zonder dat we enig offer aan volksgenooten of landstroken hadden te brengen. En hoe onze welvaart en daarmede ook ons kapitaal is gestegen, bleek wel uit de reusachtige vermeerdering van 's Lands inkomsten, die zelfs onze Minister van Financiën hebben verrast. En wel staat daar tegenover, dat de geldwaarde ook in ons land zooveel minder is geworden en naar die verhouding het leven ook zooveel duurder, maar onze arbeiders, onze onderwijzers, onze ambtenaren, onze spoorweg- en postbeambten zijn in loon zoo vooruitgegaan, dat de last daarvan althans op hun schouders niet te zwaar drukt. Sjuouwerul in onze havensteden verdienen thans een inkomen, waarmede een professor, enkele jaren geleden, tevreden zou zijn geweest. Onze boeren hebben door de hooge prijzen van melk, boter, kaas en vleesch zulke zoete winsten gemaakt, dat ze schier niet wisten, hoe hun geld te beleggen. En ook onze handelsstand, niet alleen de groothandelaren en fabrieksheeren, maar evenzeer onze winkeliers, bakkers en slagers, hebben door de stijging der prijzen van alle artikelen zijdelings hun deel gehad aan den goudregen, die op ons land scheen neergedaald.

Hoezeer de algemeene welvaart is toegenomen, blijkt dan ook wel het best daaruit, dat de weelde groter is geworden dan ooit te voren. De ijkantoren, waar de gouden en zilveren voorwerpen gereikt moeten worden, zeggen, dat de ijkkloonen meer dan verdubbeld zijn. Voor onze goud- en zilverwinkels wordt soms queue gemaakt. De kostbaarste kleedingstukken en bonten mantels, hoe duizelingwekkend hoog de prijs is geworden, gaan grif van de hand. Soms schijnt het zelfs, of die weelde tot brooddronkenheid en tot brasserij overslaat.

Natuurlijk staan tegenover deze licht- ook schaduwzijden, waarvoor we evenmin het oog mogen sluiten. De woningnood in onze steden houdt nog altoos aan, en wie geen kapitalen bezit om tegen enorme prijzen een huis te koopen, kan zelfs op het land nauwelijks terecht. De steeds hooger gaande eischen van onze arbeiders en de min of meer revolutionaire geest, die hen bezielt, maakt, dat menig werkgever de vraag al overweegt, of hij niet beter doet met zijn bedrijf stop te zetten en van zijn kapitaal te gaan leven. De algemeene loonsverhoging en de uitgebreide sociale maatregelen, waarbij de een partij

de andere nog overbiedt om de gunst der arbeiders bij de stembus te winnen, drijft de belastingen van stad en rijk zoo op, dat de burgerij de lasten niet meer dragen kan. En wat vooral een bedenkelijk verschijnsel is, is, dat de middenstand, de intellectuele arbeiders, de renteniers en allen, die van een vast salaris of inkomen moeten leven, welk salaris tijdens deze jaren niet of niet noemenswaard verhoogd is, den strijd om het bestaan al moeilijker kunnen volhouden en, wanneer er geen verandering komt, tot het pauperisme zullen vervallen. Vooral hier dreigt een ernstig gevaar, omdat, waar bij de keuze van een beroep toch moet vaststaan, dat men van dit beroep moet kunnen leven, de lust om voor dezen intellectuelen arbeid zich te geven, al geringer zal worden en men zoo ten slotte alleen een maatschappij van arbeiders en handelaars zou krijgen, maar deze geestelijke arbeiders zouden wegvallen. Het vraagstuk, dat hiermede aan de orde is gesteld, geldt niet alleen voor ons land, maar ook voor alle andere landen. En de toekomst zal eerst leeren, hoe het zal worden opgelost. We leven op schier elk gebied in een overgangstijperk; een geheel nieuwe ontwikkeling van het staatkundige en maatschappelijke leven breekt zich baan. En wat het einde van dit ontwikkelingsproces zal wezen, kan niemand voorspellen, evenmin alsof deze ontwikkeling ons volk ten vloek of ten zegen zal zijn. Er werken in de geschiedenis der menschheid telkens, na een periode van rustigen voortgang en behoud van het bestaande, plotseling nieuwe krachten, ideeën, of hoe men ze noemen wil, die heel het aangezicht van de maatschappij veranderen. Zoo is het geweest aan het einde der Middeleeuwen, toen ridderwezen en leenstelsel ineenviel om plaats te maken voor het opkomen van de steden en de burgerij. Zoo in de dagen der Fransche revolutie, toen aan de voorrechten van geestelijkheid en adel een einde werd gemaakt en de volkssoevereiniteit werd uitgeroepen. En zoo is het ook thans nu de arbeidersbeweging een macht is geworden, die in alle landen en bij alle volkeren de dusver geldende verhoudingen geheel omkeert. Ook ons land kan aan die beweging zich niet onttrekken. Maar waar deze beweging op uitloopen zal, valt niet te zeggen. Veel zal daarbij afhangen van de vraag, welke positie onze Christelijke arbeiders in die beweging zullen innemen en welke leiding hun daarbij zal gegeven worden. We mogen dankbaar wezen, dat we in Minister Aalberse een Minister bezitten, die op zoo waardige wijze den arbeid van Minister Talma en van Minister Kuypert voortzet.

Een lichtpunt is het zeker ook, dat ons Christelijk Ministerie in het afgelopen jaar zich staande wist te houden en door zijn beleid en arbeid eerbied wist af te dwingen zelfs bij onze tegenstanders. Dat het Ministerie in den laatste tijd wel letwat had van een artisoek, waaruit telkens weer een blad werd uitgetrokken, zou, wanneer hier opzet achter school om het Ministerie zelf een langzamen dood te doen sterven, wel een zeer bedenkelijk verschijnsel zijn. Verbijldend is het eindelijk, dat ook in deze periode van oorlog en ellende, die achter ons ligt, ons Nederlandsche volk weer getoond heeft, de oud-vaderlandsche deugd van herbergzaamheid voor de vervolgd en barmhartigheid voor de ellendigen niet te hebben afgeleerd. Wat we voor de Belgische vluchtelingen hebben gedaan, de ambulance's door ons naar de slagvelden uitgezonden, de gastvrijheid aan de krijgsgevangenen van Engeland en Duitschland bewezen, de hartelijke ontvangst en trouwe zorg voor de kinderen, die uit verschillende landen verhongerd en verzwakt tot ons kwamen, de milde stroom van gaven, die ook nu weer naar Oostenrijk en Hongarije vloeit, dat alles heeft getoond, dat het Hollandsche hart nog op de rechte plaats zit. En daarop zijnde, kan een Nederlander trotsch op zijn volk zijn.

In Memoriam Dr. C. G. Schot Gzn.

In Dr. Schot, die 10 Januari na een kortstondige krankheid werd weggenomen van de gemeente Hardenberg, die hij drie en dertig jaar met zeldzame trouw had gedient, ging weder een van de voortrekkers van ons heen, die in de dagen der Doleantie in trouwe plichtsvervulling ons volk zijn voorgestaan en wier naam reeds daarom door ons in eere behoort gehouden te worden.

Dr. Schot is een bescheiden man geweest, die noch op dat mede-vader-zijn van de Doleantie noch op zijn doctorstitel zich heeft laten voorstaan. Trad hij in het begin van de Doleantie meer op den voorgrond, nam hij als afgevaardigde van Overijssel geregeld aan onze Synodes deel en werden zijn adviezen, die steeds van dege-lijkheid getuigden, ook zeer gewaardeerd, later deden zijn eigen bescheidenheid en de wending die het kerkelijk leven nam, hem meer op den achtergrond treden. De stille geleerde, die op zijn studiekamer zich vooral aan kerkrecht en historische studies wijdde, en zich voorts met hart en ziel aan zijn herderlijk werk gaf, werd voor het jonger geslacht schier een vergeten man.

Maar nu, na een kort ziekbed, God hem tot Zich riep, herleefte weer de herinnering aan de dagen, toen hij den moed had om met zijn gemeente te breken met de Synodale organisatie, ook al heeft hij daarom veel bitterheid en smaad moeten uitstaan. De trouw, toen door hem betoond aan het hem heilig beginsel, is het kenmerk van heel zijn leven geweest. Hij was een trouwe herder van zijn gemeente, een trouwe vriend van onze Hoogeschool, een trouw belijder van Christus en een trouw dienaar van zijn God.

De vrouw als gezinshoofd.

De vraag wordt ons gedaan, of, wanneer de vrouw gezinshoofd is en dus de plaats van haar man inneemt, het niet recht en billijk is, dat haar dan ook bij de verkiezing der kerkelijke ambtsdragers het stemrecht wordt toegekend.

Ons antwoord hierop luidt: neen. Op staatkundig gebied heeft de anti-revolutionaire partij, al keurde zij het vrouwenkiesrecht af, toch een uitzondering gemaakt voor de vrouw, die gezinshoofd was. Hiervoor bestond een reden.

Gaat men uit van de gedachte, dat het volk niet uit individuen, maar uit gezinnen is opgebouwd en dat daarom het gezinshoofd stemrecht moet hebben, dan pleit metterdaad er veel voor, dat wanneer de man als gezinshoofd wegviel en de vrouw zijn plaats innam, aan deze vrouwelijke gezinshoofden ook het stemrecht werd verleend.

Maar in de Kerk van Christus is geen gezinshoofdenkiesrecht en kan dit ook niet bestaan, omdat de Kerk niet uit gezinnen, maar uit geloovigen bestaat. Wie aan de kerkelijke verkiezingen deelneemt, doet dit niet uit dien hoofde, dat hij hoofd van een gezin is, maar dat hij een belijgend lidmaat der gemeente, een geloovige is.

Meent men op grond van het bekende woord van den Apostel Paulus, dat *in Christus noch man noch vrouw is*, ook aan de vrouwen het stemrecht te moeten verleenen, dan kan dit haar alleen gegeven worden op grond, dat zij een lidmaat van de Kerk is, en behoort dit dan aan alle vrouwen zonder uitzondering te worden geschonken.

Oordeelt men daarentegen, dat aan de vrouw het stemrecht in de gemeente niet toekomt, omdat, gelijk Voetius het uitdrukte, dit verkiezen der ambtsdragers een *actus regiminis* Ecclesiae, een daad van kerkregering is, en dit regeeren van de Kerk door de Schrift zelve aan de vrouw ontzegd wordt, dan kan op dezen regel ook geen uitzondering voor de vrouw, die gezinshoofd is, gemaakt worden.

Politiek en Kerkrecht behooren uiteen te worden gehouden. Wat op staatkundig gebied geldt, kan daarom nog niet op kerkelijk gebied worden overgebracht.

Ook het aangevoerde motief, dat zulk een vrouw, die gezinshoofd is, bijdraagt in de kosten van de Kerk en daarom aanspraak op stemrecht zou hebben, is een geheel onjuiste gedachte.

Wat de taxe payer ook *lex layer* moet wezen, d.w.z. dat wie belasting betaalt ook het recht moet hebben om mede de wet te stellen, is een beginsel, dat zelfs op staatkundig gebied niet meer gehandhaafd wordt. Maar in de Kerk van Christus komt zulk een opvatting zeker niet te pas. Wie in de Kerk tot het kiesrecht wordt toegelaten, ontvangt dit niet omdat hij voor de kerkelijke kosten bijdraagt, maar omdat hij in het *ambt der geloovigen* staat.

Geen gunst maar recht.

III.

Bij 't onderzoek naar de rechten die de Kerken kunnen doen gelden op de kerkelijke goederen, moet wel in het oog worden gehouden, dat hier niet sprake is van goederen of kapitalen, die na de Reformatie in de 16-eeuw door schenking of erfing aan de Kerk zijn geschonken, — want over het eigendomsrecht der Kerken op deze goederen is nooit strijd geweest, — maar alleen en uitsluitend van den rijken schat van goederen, landerijen, gebouwen en kapitalen, die vóór de Reformatie aan de Kerk of ten behoeve van den kerkelijken dienst waren geschonken.

Een der hoofdvragen nu, waarop het aankomt, is, aan wie destijds deze goederen geschonken waren? Het antwoord op deze vraag nu is niet zoo gemakkelijk te geven, en vooral op dit punt gaan de meeningen ook van de juristen onderling zeer uiteen. Dat deze goederen niet aan den Staat waren gegeven en dus ook geen Staats-eigendom waren, staat vast. Al zijn er enkele geleerden geweest, die beweerd hebben, dat deze goederen reeds vóór de Reformatie Staats-eigendom waren, toch heeft deze opvatting zoo weinig schijn van grond zelfs en wordt ze tegenwoordig zoo algemeen weersproken, dat hieraan wel geen woord behoeft te worden verspild. Reeds het feit, dat deze goederen gewoonlijk op verzoek der gevers door den Bisschop werden gemortificeerd of in de doode hand gebracht en daarna tot kerkelijke of geestelijke goederen werden verklaard, die niet aan de rechtspraak der Overheid, maar van de Kerk waren onderworpen en waarover de Bisschop het recht van toezicht en ten deele ook beschikking uitoefende, toont genoegzaam, dat deze goederen nooit als Staats-eigendom werden beschouwd. Houdt men in het oog, welk een zelfstandige plaats destijds de Kerk in den Staat innam, hoe zij in het kanonieke recht een eigen recht bezat, door haar bisschoppen een eigen rechtspraak uitoefende en in den Paus zelfs een Souvereine macht bezat, dan blijkt uit het feit, dat deze goederen uit het wereldlijke recht naar het geestelijke recht werden overgebracht en daarom geestelijke goederen werden genoemd, dat deze goederen geen Staats-eigendom maar kerkelijke goederen waren. Wel heeft de Overheid, ook reeds vóór de Reformatie, soms bepalingen gemaakt, opdat dit bezit in de doode hand niet te veel vermeerderen zou, wat een gevaar zou wezen voor de volkswelvaart, en ook heeft de Overheid wanneer van deze goederen een schandelijk misbruik gemaakt werd door de bezitters, daaraan paal en perk gesteld en het beheer dezer goederen in eigen handen genomen, maar het eigendoms-

recht dezer goederen heeft de Overheid zich vóór de Reformatie niet aangeematigd.

Maar al waren deze goederen kerkelijke of geestelijke goederen, daarmede is nog niet uitgemaakt, aan wien in de Kerk het eigendomsrecht dezer goederen toekwam. Drie opvattingen worden dienaangaande gevonden: 1e. dat deze goederen het eigendom waren van de Roomsche Kerk in haar geheel; 2e. dat zij het eigendom waren van de plaatselijke gemeente; 3e. dat zij niet het eigendom waren van de plaatselijke Kerk, maar *«stichtingen»*, d.w.z. goederen, die tot een bepaald doel waren gegeven, maar geen persoonlijk eigenaar hadden. Nu kunnen we de eerste opvatting, dat deze goederen het eigendom waren van de Kerk in haar geheel, ook al wordt ze nog door enkele predikanten in de Hervormde Kerk zoals Dr. Kromsigt verdedigd, gerust laten loopen, want er is geen enkele deugdelijke grond voor deze opvatting aangevoerd. Ze berust op een verwarving van het beschikingsrecht, dat de Bisschoppen over deze goederen hebben uitgeoefend, met het eigendomsrecht, en ze wordt nog alleen voorgestaan door theologen, die van de zelfstandigheid der plaatselijke Kerk niets willen weten, en deze goederen liefst voor de Hervormde Kerk als geheel zouden opeischen. Anders staat het met de tweede opvatting, dat deze goederen het eigendom waren van de plaatselijke gemeenten. Reeds keizer Justinianus bepaalde, dat wanneer iemand God of Christus tot erfgenaam van zijne goederen benoemde, de bedoeling hiervan was, dat de kerk van de stad, waar de erfater woonde, de erfgenaam zou zijn. Ook Voetius, onze groote Canonicus, heeft in zijn strijdschriften voor de kapittel-goederen te Utrecht, hetzelfde standpunt ingenomen en toen zich daarbij op het gezag zelfs van Roomsche rechtsgeleerden beroepen. En wat meer zegt, ook de Hooge Raad in ons land heeft, toen hij over het eigendomsrecht dezer goederen uitspraak had te doen, bij zijn arrest van 18 Februari 1880 uitdrukkelijk verklaard, dat het eigendomsrecht dezer goederen aan niemand anders dan aan de plaatselijke gemeente toekwam, na welk arrest het vroeger zelfstandig beheer dezer goederen door de florenplijchtingen in Friesland voor het beheer door de plaatselijke gemeente heeft plaats gemaakt. Echter kan men niet zeggen, dat deze opvatting thans door de rechtsgeleerden algemeen aangenomen wordt. Veel meer neigt men er toe deze goederen thans niet meer als eigendom van de plaatselijke gemeente in corporatieven zin te beschouwen, maar van de Kerk als *instituten*, terwijl men voorts aanneemt dat naast dit kerkinstituut nog tal van andere zelfstandige instituten ontstaan zouden zijn, die eveneens rechtspersoonlijkheid zouden bezeten hebben en aan welke evenzeer goederen als eigendom zouden geschonken zijn. Het is deze opvatting, die in ons land vooral met kracht en groot talent verdedigd is door de Rechtsschool waartoe Mr. van Apeldoorn behoort en die ook gedeeld wordt door de Duitsche schrijvers over het Kerkrecht, zoals Richter-Dove en Dr. E. Friedberg. De grond waarop deze opvatting rust, is, dat al werd de plaatselijke Kerk oorspronkelijk zeker als corporatie opgevat, d.w.z. als de gemeenschap der geloovigen, dit later niet meer zoo was. De gemeentelieden verloren steeds meer hun beteekenis en de Kerk werd allengs een instelling of instituut, die optrad om de genademiddelen uit te deelen en de menschen tot de zaligheid te leiden. Wanneer dus in de schenkings-oorkonden van later eeuw van de Kerksprake is, dan mag dit niet in corporatieven, maar moet het in institutionaire zin verstaan worden. Daarbij kwam dan, dat naast dit Kerkinstituut zich allengs allerlei andere zelfstandige instituten ontwikkeld hebben, die evenzeer rechtspersoonlijkheid bezaten en dus eigendommen konden bezitten. Zoo had men bijv. een afzonderlijk instituut voor het pastoraatschap, de pastorie genoemd; een afzonderlijk instituut van het kosterschap, de kosterie enz. En waar nu in de schenkings-oorkonden de goederen gegeven werden voor deze afzonderlijke instituten en ze daarom dan ook den naam droegen van pastorie-goederen, kosterie-goederen enz., zouden deze goederen het eigendom van deze instituten zijn geweest. Zulke goederen nu, die niet het eigendom zijn van een of meerdere personen, maar van een instituut, noemt men stichtingen. Wanneer iemand b.v. een kapitaal schenkt om een weeshuis in te richten, dan zijn 't niet de weezen, en ook niet de regenten, die aan 't hoofd van deze inrichting staan, maar dat 't hoofde van de weeshuis of beter nog de weesinrichting de eigenaresse dezer goederen. Men kan dit ook zoo uitdrukken, dat het goederen waren, die niet aan een bepaald persoon als eigendom waren gegeven, maar gegeven waren voor een bepaalde bestemming, n.l. om daaruit den pastoor, den koster en den vicaris te onderhouden.

Of deze laatstgenoemde opvatting nu de juiste is, is een vraag, die voor een niet-jurist moeilijk is uit te maken. Te bevestigen, zoals door Dr. Kromsigt is geschied, dat deze instituten theorie atomistisch, empiristisch en ongereformeerd is, gaat zeker te ver, en terecht is Mr. van Apeldoorn daartegen opgekomen. Maar aan de andere zijde schijnt het mij toch ook niet juist, wanneer Mr. van Apeldoorn en de Rechtsschool, waartoe hij behoort, zijn opvatting als de eenig juiste en ware voorstelt. De Hooge Raad heeft in het reeds genoemde arrest verklaard, dat 'uit niets kan worden afgeleid, dat deze zoogenoemde stichtingen ooit een eigen bestaan of een zelfstandig rechtspersoonlijkheid hebben uitgeoefend' en 'dat ten opzichte van deze goederen geen sprake kan wezen van eenig eigendomsrecht van iemand anders dan van de kerkelijke gemeenten'. Zoolang de Hooge Raad op deze uitspraak niet is

teruggede
de ree
goeder
recht
rechtso

Intus
vraagst
zijn, d
men v
goedere
den. C
wel het
het kos
ren wa
Want i
die vo
stemd v
den, o
Zoolang
voor de
staan bi
dezer g
stellinge
ders van
deren ge
voor zie
doel be
ker, in
beslist o
Ze ware
bepalen,
toe ze z
van een
goederen
of de ker
de scher
inkomste
wie aan
voor zie
degelijk
Kerk ge
goederen,
lende do
en ten
Kerkfabri
rien en
men nog
nooit and
selijke K
en zoud
denkbaar

J. VAN I
Liefde leed
Tiel en
'n slecht l
'n vilius
en daarom,
Als het
waken, pro
zulke onwe
Ook bij
gronde, we
lijke" en v
verliefde m
De sexu
illustie.

Liefde is
HEINE he
De engel
De daniel
En de me
D's liefde
wat SCHOP
leven beven
noemde, d
de zielen",
de illusies,
er zich de v
zij eens wer
Bij den l
niet verder
noemde en
bij DAVID's
in een ha
mee eerst wa
Doch bij
seerden", m
de verwach
dat tweede,
noemde.

En wanne
zich daarom
werkelijkheid
doch leed; e
menscheleke
Van deze
van KARL
opgezeite pr
Daar was
om te doen.

Dat voel
zelf op een
liefde voor
wat hij zij
vruude tot
U ziet reet
het had over

Maar het
anders te do
Nolans's lief
Op het tie
woord van A
ons tot U, H
het rust in U
Het staat
latijn.

Op p. 194
Dat andere
doen, is ons
bewogenheid
KARL NOLAN,
van opvoeden
christelijk Geb
worden, tot m
Hij vertelt
ge het ziet en
In dat u d
zich romancier
van rechts als
christelijk-roma

Ik heb des
genoegen gele
het mijn plie
christelijke, n
Voor mijn
hij is geschre
den auteur zelf
het gebruik als
De plaats v
Utrecht, dan
VOORDE en te

teruggekomen, heeft, wanneer het gaat om de rechtsaanspraken der Kerken op deze goederen, deze uitspraak van ons hoogste rechterlijke college meer waarde dan de rechtsopvatting van juristen.

Intusschen doet, hoe belangrijk dit vraagstuk uit juridisch oogpunt ook moge zijn, dit toch minder er toe, wanneer men vraagt, of de Kerk tegenover deze goederen rechtsaanspraken kan doen gelden. Of de plaatselijke gemeenten dan wel het Kerkinstituut, het pastoraal instituut, het kosterinstituut eigenaars dezer goederen waren, is in zekeren zin onverschillig. Want in elk geval moesten deze goederen, die voor een bepaald kerkelijk doel bestemd waren, door degenen, die ze beheerden, ook voor dit doel gebruikt worden. Zoolang de personen of de instellingen, waarvoor deze goederen bestemd waren, bestaan bleven, moesten rechtens de inkomsten dezer goederen aan deze personen of instellingen worden uitgekeerd. De beheerders van deze goederen hebben over deze goederen geen vrije beschikking; ze mogen ze niet voor zichzelf houden of ze voor een ander doel bestemmen. De wil van den schenker, in de schenkingsoorkonde neergelegd, beslist over de bestemming dezer goederen. Ze waren zijn eigendom en hij kon alleen bepalen, toen hij die goederen afstond, waartoe ze zouden dienen. Er is dus geen sprake van een gunst, wanneer de inkomsten dezer goederen vroeger aan den pastoor, den koster of de kerk geschonken werden. Op grond van de schenkingsoorkonde hadden zij op de inkomsten dezer goederen een recht. En wie aan deze goederen zich vergreep, ze voor zich zelf gebruikte, kon daarom wel degelijk gezegd worden roof tegenover de Kerk gepleegd te hebben. Want deze goederen, al mochten zij dan voor verschillende doeleinden gegeven zijn, waren voor en ten behoeve van de Kerk gegeven. Kerkfabrieken, pastorieën, vicarieën, koste-riën en welke zelfstandige instituten men nog meer noemen wil, waren toch nooit anders dan onderdelen van de plaatselijke Kerk, dienden voor haar bestaan en zouden zonder de Kerk niet eens denkbaar zijn geweest.

Dr. H. H. R.

Leestafel.

J. VAN DE MAAS, *ILLUSIE, Roman van der Liefde*. Amsterdam: W. Kluwer, 1919.

Titel en onderwerp dit boek passen, als 'n sleutel in 'n slot, op 'n inhoud.

'n Illusie' is product van spelende verbeelding en daarom, als het droombeeld, onwerkelijk.

Als het droombeeld, want ook wanneer wij waken, produceert ons spelend-verbeeldend ik zulke onwerkelijkheden.

Ook bij de maaghtige, in Gods schepping ge-ronde, wederzijdse attractie van het 'maaghtige' en 'vrouwelijke' speelt het ik van de verliefde menschen dit spel.

Die sexuele liefde zelf is echter allerminst illusie.

Liefde is, als vreugd en smart, werkelijkheid. HEINE heeft het zoo juist gezegd, toen hij zong: *Die engelen noemen het hemelverreugd, Die duivelen noemen het hellevreugd, En de menschen noemen het liefde.*

Dé liefde, welke haar bevrediging vindt, in wat SCHOPENHAUER noemde 'het brandpunt der levensbevestiging' en wat onze BILDERDIJK noemde 'de samenstrengeling der lichamen en der zielen', dié liefde, zélf heel werkelijk, werkt de illusies, de onwerkelijkheden en wel zoo, dat er zich de verwachting, de hoop aan paart, dat zij eens werkelijkheden, realiteiten zullen worden.

Bij den best-mensch reikt die verwachting niet verder dan tot wat BILDERDIJK het eerste noemde en waar dan, na de bevrediging, als bij DAVID's zoon ANNON, de liefde vaak omslaat in een haat, 'de grootheid is dan de liefde waarmee eerst was liefgebad'.

Doch bij den, ik zal niet zeggen 'gedesceerdeu', maar 'ge-ehiscerdeu' mensch, reikt de verwachting verder; strekt zich uit ook tot dat tweede, tot dat andere wat BILDERDIJK noemde.

En wanneer de illusies, die zólk 'n mensch zich daaromtrent maakt, niet tot realiteit, tot werkelijkheid worden, dan is dat niet maar pijn, doch leed; écht liefde-leed, wíjl smart van écht 'menschelijke liefde'.

Van deze smart wordt ons in den persoon van KARL NOLEN, hoofdfiguur in deze breed-opgezette proza-dichting, verteld.

Daar was het, althans ten deele, den auteur om te doen.

Dat voel te onder het lezen en hij zegt het zelf op een der laatste bladzijden: 'Niet zijn liefde voor Een was illusie geweest, maar alles wat hij dít en ván die liefde aan levens-treugde voor zichzelf had gehoopt ...'

U ziet reeds, dat ik niet te veel zeg, toen ik het had over sleutel en slot.

Maar het was den auteur ook nog om iets anders te doen, dat te vertellen van KARL NOLEN's liefde-smart.

Op het titelblad staat als motto het bekende woord van AUGUSTINUS: 'Geschieden heft Gij ons tot U, Heer, en onrustig is ons hart, totdat het rust in U.'

Het staat er, 'n beetje aanstellerig, in het latijn.

Op p. 194 vindt u een vertaling.

Dat andere waar het den auteur om is te doen, is ons te vertellen, dat het, door felle bewogenheid van liefdesmart onrustige hart van KARL NOLEN, eindelijk wanneer zijn, uit kracht van opvoeding, overgenomen en aangenomen christelijk Geloof, zijn persoonlijk Geloof is geworden, tot ruste komt in God.

Hij vertelt het een en het ander zóó, dat ge het ziet en het voelt.

In dat 'n doen-zien en doen-voelen toont hij zich romancier en tevens, dat het, wat men zoo van rechts als links ook beweert, mogelijk is christelijk-romancier te zijn.

Ik heb dezen roman van a tot z voor mijn genoegen gelezen, i.e. wat mij met romans, die het mijn plicht is te lezen, zelfs al zijn het christelijke, niet altijd overkomt.

Voor mijn genoegen, want de trant waarin hij is geschreven, is nergens, om een beeld van den auteur zelf te gebruiken, 'bedruimeld door het gebruik als 'n oude banknoot'.

De plaats van handeling wisselt driemaal, eerst Utrecht, dan ROTTERDAM, eindelijk OLDEN-VOORDE en telkens gaf de waarneming de,

natuurgetrouwheid van de mise-en-scène dezer drie milieus mij 'n genot.

Die van UTRECHT met haar studenten-kamers, grachten en singels, uitgaan der Domkerk op laten-Zondagmorgen; haar winkelstraten en binnen-huizen: Concert-zaal en restaurants; haar met den kant-op naar DRIEBERGEN, ZEIST en DOORN, de bosschen.

Zoo ging het mij ook met de mise-en-scène van ROTTERDAM met haar Zaterdagavond-markt, Goudsche Singel, Oostreedijk, Oude Plantage, haar Maas, haar Coolingsingel, Delfsche Poort en Sint-Laurensoren.

En niet anders met die van het landelijk dorp OLDENVOORDE, met zijn kerk en pastorie, burgerhuizen en boerenhofsteden en in de verte heide en bosch- en bouw-land.

Wat hij dús in UTRECHT, ROTTERDAM en OLDENVOORDE scherp en met liefdevolle belangstelling heeft aangekeken, weet hij, met lang niet ongeschoolde techniek, nittebeelden.

Reeds door zoo'n mise-en-scène biedt 'n kunst-werk, niet alleen een schilderij of een toneelstuk, maar ook een roman genieting.

Ik heb dezen Roman met genot uitgelezen. Naast het lustgevoel, gewekt door het zoo mooi in scène zetten van de drie, elkaar opvolgende plaatsen van handeling, wekte de lezing in mijn ziel het hoogere lustgevoel van het in-mijn-verbeelding zien en hooren der in die milieus handelende personen.

Toen bleef J. VAN DE MAAS, zoo zal ik den schrijver nu maar voortaan noemen, voor mij niet maar enkel 'n handig toneel-schikker, maar werd hij mij ook tot een zeker niet-onverdienstelijk dramaturg.

Al maar lezend, kreeg ik met het oog van mijn ziel menschen te zien. Niet als met het oog van mijn lichaam, op het witte doek van 'n bioscoop geprojecteerde min of meer schimmige gestalten, die, zonder iets te zeggen, loopen en zitten, lachen en weenen, eten en slapen of ook wel stelen en moorden, alles in 'n, de werkelijkheid vaak heel nabijkomende omgeving. Maar in de driemilieus, haast had ik geschreven in de goed gemonteerde bedrijven, waarin VAN DE MAAS zijn personen zet, trokken aan het oog mijner ziel menschlijken voorbij van vleesch en bloed en ik zag ze handelen en lijden en ook met elkaar lijden en, met het oor mijner ziel, hoorde ik ze causeren en musiceeren, schertsen en lachen, zuchten en bidden, en al dat menschelijk gedoe was zoo heel-echt, omdat het uiting was van wel-doorvoeld menschelijk zieleleven.

Gaf me, wat geslaagde beelding van mensche-lijk zieleleven, krachtens ons soortbewustzijn, jé alijd doet, de emotie van meeleven.

Jammer slechts, dat die, niet dikwijls, maar toch meer dan eens, wat gestoord wordt door zoo'n korten of langen tusschenzin, die doet denken aan het geprojecteerde briefje op het witte bioscoop-doek waaruit je dan leest wat er nu gebeuren gaat. Of ook door die andere zinnen, waarmee VAN DE MAAS, als een 'expli-cateur', je gaat uitleggen, wat er gebeurt.

Stond en voor deren, in wat men tegenwoordig 'Alltags psychologie' noemt — het woord heeft allerminst een slechten nasmaak — bedreven auteur, ook heelmaal overbodig. Zal hij, bij al meerdere rijping van zijn onmiskenbaar talent, wel inzien en dan nalaten.

Ik heb ILLUSIE, Roman van der Liefde Leed, voor mijn genoegen, maar ook tot mijn stichting uitgelezen.

'Stichting', woord van mooien zin, maar vaak onbegrepen en door veel gebruik verformd.

In de gewijde taal van de Heilige Schrift heeft, wat ik hier met 'stichting' bedoel, den zin van 'opbouwende', in christelijk gelooven.

En dat nu doet deze Roman, doordat het een zoo echt-christelijke is. De Liefde, de heilige Liefde, wier hoogelijk Paulus zegt, doet het, maar ook het zich invullen in het leed der sexuele, en daarom aardsche liefde van den geëtheerde menschen, die door dit leed tot God komt, kan het doen.

De situatie in ILLUSIE is zoo heel-eenvoudig. KARL NOLEN, 'n arme student in de Theologie aan de Utrechtsche Universiteit, raakt verliefd op EMMA BLANKHEUVEL dochter van 'n niet onfortuineerden vader.

Hij de Idealist, vatbaar voor sterke aandoe-ningen, maar daarop reagerend met niet minder sterke activiteit.

Zij, de als haar vader platvoersche, voor sterke aandoeeningen ontvare, heel-niet actieve. Eerst wordt het een, in meer-digle kringen min-gewoon, 'geheimtinnig-stiekem' kwajou-gens-gedoe van met Een in regen en wind op de koud-open Singels dwalen. (p. 62.)

Maar als KARL, op zijn schrijven aan Papa BLANKHEUVEL om 'n onderhoud, 'op diens firma-papier in voozen handelsstijl' p. 66, ten antwoord krijgt, dat deze van zijn bezoek wensch verschoond te blijven en Est Karel dan schrift, dat ze ook 'al vindt ze het wel heel erg voor hem, het haar plicht acht hem aftewijzen, — dan begint zijn liefde-leed.

En nu zit 'n het 'stichtelijke' in de beelding van KARLS door diepen levensgang op zware lijdenswegen, al meer ontruste ziel, die eindelijk, als hij na enkele jaren, waarin hij zijn studie er maar aangevend, in ROTTERDAM journalist is geworden, onder Gods leiding tot rust in Hem komt. Dan hervat KARL NOLEN weer zijn studie en wordt straks predikant in OLDENVOORDE. Maar EMMA heeft hij nog niet vergeten.

In UTRECHT ontmoet hij ze weer:

Wanneer ze dan op haar vraag: 'Hoeveel verdien je?' van 'twaalf honderd gulden' hoort, wordt ze met haar: 'Da's de moete niet! Daar kunnen we moeilijk op trouwen! Dat wordt armoe-lijden — als Pa ons niet steunen wilt, — zijn ziel opnieuw en wordt zijn lichaam er door verziekt. Maar als zijn ontdeerde zenuwen zich weer herstellen, en zijn ziel weer in even-wicht komt, herinnert hij zich het woord van AUGUSTINUS over het 'rusten in God'.

'Geen berusting, geen ... 't Woord berusting immers had 'n ietwat-stijfjeschen klaauk ... daar zat iets in van de uitsluiting van 'n levens-bevecht, die doodvermoed zich overgeeft aan een macht, sterker dan hij ...'

'Neen, rusten in God ... dat was geen dwang, maar 'n wil ... geen straf, maar 'n genade, ... geen nederlaag, maar 'n zegpraal; dat was het wilig strekken van je uitgebreide handen, om dankbaar van God te aanvaarden de levens-genade ...' (p. 294.)

Zoo hooren we hard-op denken den predikant van OLDENVOORDE, den reconvalescent, op zachten vroeg-herfsmiddag, alleen met de zon en de late bloemen, in den tuin van zijn pastorie.

En toen ik dat las, gaf het mij de ontroering van heilige stemming.

G.

Uit de Pers.

We lezen in de Waarheidvriend:

Volgens onzen Heidelberg Catechismus is de Kerk, naar uitspraak van Gods Woord, geroepen om „de Kerkdienst of het predikambt en de Scholen te onderhouden“ (Zondag 38).

De Gemeente moet dus zorgdragen, dat het predikambt verzorgd wordt. Daar moet de Gemeente zich voor interesseren en er zich veel aan laten gelegen liggen. In dien weg geeft de Heere ook de hoogste wijding aan den Sabbat en de rijkste zegeningen voor het leven. Zonder predikambt verarmt de Gemeente. Dan ontbrekt wat de Heere zelf als middel beschikte tot opbouw van het lichaam van Christus. Daarom mag de Gemeente zich wel ten hoogste interesseren voor het predikambt. Om de dienaren des Woords behoorlijk te onderhouden. Niet op Staatkosten hem te laten leven. Niet zijn weduwe en weesen onverzorgd te laten. Niet de oude dienaren des Woords gebrek te laten lijden. Maar warm zich interesseren voor het ambt, dat de Heere instelde, om ook naar Gods ordinantie voor de ambtsdragers te zorgen. Die het altaar bedient, zal ook van het altaar moeten leven. En er zal ook in deze naar de heilige wet des Heeren moeten worden gevraagd en geleefd, dan zal het volk des Heeren verblijd worden met tegengingen.

Het predikambt mag dus wel 'aan als een zaak van het grootst belang voor 't oog van de Gemeente.

En de Gemeente mag zich ook wel eens meer gaan afvragen: hoe komen we aan bedienaren des Woords?

Baart deze allereerstige zaak wel eens zorg in het midden van de Kerk?

'Een hangt toch zoo nauw saam met het ander. Zijn de predikers noodig; moet de Gemeente voor de predikers zorg dragen; zullen de predikers in den middellijken weg de Gemeente verzorgen en opbouwen — ziet, dan is de vraag toch belangrijk: maar hoe komen we nu aan die predikers?

En laten we nu maar eerlijk zijn: tot nu toe heeft de Gemeente gereedeneerd: dat komt vanzelf wel terecht!

Niemand heeft zich er om bekommerd! Maar ... wat is het ook slecht uitgekomen!

En ziet, daarom moeten we eens gaan luisteren naar de onderwijzing van onze Vaders, die veel te gereformeerd waren om de leer aan te hangen: „dat komt vanzelf wel terecht!“

Daar moesten ze niets van hebben. Dat noemden ze taal van goddeloos en zorgeloos menschen. Dat noemden ze: God verzoeken. Dat noemden ze zondige dwaasheid en vadsige gemakzucht. Dat riek naar luiheid en gierigheid.

Daarom moeten we Zondag 38 weer eens ter hand gaan nemen, dan kunnen we daar leren hoe praktisch onze Vaders waren. Want staat daar, dat de Gemeente zorgen moet voor het predikambt, aanstonds volgt dan, dat de Gemeente goede Scholen moet onderhouden, waar die dienaren des Woords hun opleiding kunnen ontvangen.

Alle uitleggers en verklaarders van onzen Catechismus zijn het daarover eens, dat met „scholen“ in Zondag 38 allereerst bedoeld is „Hoogescholen“, scholen waar predikers opgeleid worden, om alsoo goed toegerust de Kerk te kunnen dienen. 't Een hoort ook bij het ander. Geen rivier zonder bron. Geen boom zonder wortel. En zoo ook geen predikers zonder een school, waar die predikers onderwezen, opgeleid, gevormd worden.

Natuurlijk zijn het allen hierover hartelijk eens, dat de geestelijke onderwijzing des Heeren een van de voornaamste dingen is. De voornaamste zaak zelfs. Ontbrekt die, dan is het een lamp zonder olie. Maar we voelen allen ook — en we willen dat ook in de praktijk niet vergeten — dat de opleiding aan de Hoogescholen niet kan gemist worden. Hier is heel on-gereformeerd daar lichtvaardig over te denken. De Dooperschen spraken van het inwendig licht, waarbij ze al het andere wel konden missen. Ze hadden geen geschraven woord van God nodig. Ze wisten het even wel! En zoo hadden ze ook geen opleiding noodig voor hen, die in de Gemeente zouden arbeiden als dienaren des Woords. Dat was een overtoelinge zaak. Zelfs streng te veroordeelen. Maar ... zo redeneeren de gereformeerden niet. Die hebben helderder gezicht op den van God verordineerden weg. En daarom hebben ze die Doopersche dwalingen, — met een schijn van geestelijkheid overtrokken maar in werkelijkheid zoo vleeschelijk — ook altijd verworpen en ze hebben van den beginne af aan goede zorg gedragen voor Scholen, waar de dienaren des Woords zouden worden onderwezen en gevormd, met het oog op hun gewichtige, grootsche, goddelijke en heilige roeping. Gods Woord te bedienen in het midden der Gemeente en bezig te zijn in den dienst der gebeden en sacramenten.

Nu moet dat onder ons ook weer naar voren komen, en de Gemeente zelf moet gaan zorgen voor een goede opleiding onzer predikanten. Er moet zorg komen voor deze zaak.

Men moet zich deze zaak gaan aantrekken. Men moet er zich voor gaan interesseren.

Voor Kinderen.

GELOOND.

In het begin der vorige eeuw woonde op een dorp in het Noorden van Spanje een man, die den kost verdiende met het zoeken van kruiden en planten, die hij verkocht aan de apothekers. Ook leverde hij — het is wat grutzelig — levende adders, uit welke dieren dan later geneesmiddelen werden bereid. Men geloofde namelijk in dien tijd dat dit mogelijk was.

't Was echter minder gevaarlijk planten op te sporen dan adders. Want de eersten lieten zich veel welgevallen, de laatsten niet. Zij beten van zich af, en wat het ergste was, hun beten waren zeer vergiftig.

Op zekeren dag was de man op de adder-jacht uitgegaan, en keerde terug met een tonne-lij, waarin een tiental van die dieren waren. Hij hoopte hen voordelig te verkoopen, maar het had hem dan ook moeite gekost. Bijna heel den dag was hij met de vangst bezig geweest.

Eer wij verder gaan, moet ik even vertellen dat de man niet alleen woonde in zijn huisje. Hij had een jong meisje in dienst, die voor zijn huishouding zorgde, daar zijn vrouw reeds lang dood was. Enige jaren geleden had hij meer uit barmhartigheid dan uit noodzaak het meisje tot zich genomen. En dat beviel zoo goed, dat hij haar later niet meer wilde missen. Clara, zoo heette het meisje, was weldra ook zeer aan haar meester gehecht, en zorgde zoo veel mogelijk voor hem.

Als gezegd de man was van zijn tocht terug gekomen. Hij ging naar zijn slaapvertrek, zette het tonnetje voor alle zekerheid daar op tafel, en haastte zich toen naar bed om van zijn vermoeden uit te rusten.

Hij had misschien een paar uur geslapen, toen hij ontwaakte door een vreemd gevoel alsof iets over zijn hand kroop. Hij lichtte het dek even op en — o schrik! — daar kroop een groote, zwarte adder over zijn hand, en schoot snel weg toen hij de ophief. Tegelijk voelde hij een andere der ongenode bezoekers over zijn voet kruipen. De man begreep in eens alles. De adders hadden een uitweg gevonden uit het tonnetje, en waren dadelijk op het bed afgegaan. Niet zoo zeer om makkelijk te rusten als wel omdat zij zeer op warmte gesteld zijn, gelijk de man wist.

Hij lag eenige oogenblikken besluiteloos wat te doen. Opstaan was in zekeren zin het beste,

maar stelde hem ook bloot aan het dodelijk gevaar gebeten te worden door de giftige dieren. Weldra, dat begreep hij best, zou dit toch gebeuren. In vreesselijke angst bad hij tot God om redding en riep toen zoo luid als hij durfde: „Clara!“

Het meisje, dat zich vlak bij in het huiskamer bevond, verscheen dadelijk en vroeg wat mijneheer wenschte.

„Loop en spreek zachte antwoorde bij, en vertelde haar toen zoo zacht en kort mogelijk wat er aan de hand was. Zij keek in het tonnetje, het was ledig!“

En oogenblik stond Clara radeloos. Toen sprak zij:

„Blijf stil liggen, mijnheer. Ik kom dadelijk terug. Met Gods hulp zij ge nog te redden.“

Clara vertrok en de man bleef alleen, of liever zeer tegen zijn zin niet alleen. Hij beproefde doodstil te liggen. Maar het was hem bijna onmogelijk. Want hij voelde de gevreesde slangen over zijn lichaam kruipen, en daarbij trilde hij van angst. Het waren vreesselijke oogenblikken, en verig bad hij den Heere hem te verlossen.

Eindelijk — na slechts eenige minuten — sloop Clara weer binnen. Zij droeg een grooten ketel, waaruit de heete damp sloeg van hetgeen er in kookte en bruisde. Dicht bij het bed zette zij den ketel neer, waaruit de damp weldra het heele vertrek vervulde. De man die het zag, begreep er niets van. Wat moest dat beduiden?

Een oogenblik later echter vatte hij het, toen hij duidelijk een adder van zijn been weg voelde kruipen. Hij zag, hoe twee slangen zich langs het bed lieten glijden, en op een rand van den muur voortkroten tot zij den ketel bereikten waarin zij zich lieten zakken, aangelokt door de warme damp en de hitte van de kokende melk in den ketel. Nu herinnerde hij zich, dat de adders zeer op warmte gesteld zijn. Hij had dit reeds lang geweten, maar er juist thans, nu het meest noodig was, niet aan gedacht.

(Slot volgt.)

Dieren uit het Oosten.

Vogels.

Dat er in Palestina veel wild gevogelte was, blijkt uit vele plaatsen van de Schrift.

Van den arend lezen we reeds bij Job. Later spreekt de Psalmist van Hem die uw jeugd vernieuwt als die eens arends, en de Heere Jezus zegt: waar het lichaam is daar zullen de arenden vergaderd worden. Het beeld is ontleend aan het doen der roofvogelen, die vergaderen rondom een dood lichaam omdat te verslinden. Gieren, valken en andere groote roofvogels schijnen in de Schrift allen arenden genaamd te worden. De arend was het zinnebeeld van kracht.

Er waren echter ook kleinere vogels in de bosschen en bergen, even als klein viervoetig wild. Enau was een jager en ging uit om voor zijn vader zaak een smakelijk wildbraad te vinden. Daartoe kan men ook rekenen de wilde duiven die in de bosschen leefden. Als iemand offeren wilde en geen geld had om een lam of een rund te betalen, zoo kon hij vaak volstaan met een paar duiven. Die kon hij in het bosch vinden en behoefde alleen maar gevangen te worden. Weet ge ook een voorbeeld daarvan uit de Schrift?

De raaf komt op meer dan één plaats in de Schrift voor. Raven brachten den profet Elia aan de beek Krith brood en vleesch. Uit de Psalmen zien wij hoe de raven op de slagvelden rondwieren, om aan de lijken der verslagenen te vreten. De Psalmdichter zegt:

Uw knechten zijn geveeld.
Hun lijken, onbegraaven,
Verzaden na hun dood
't Gedierte in hongersnood
En gier en kraai en raven.

Over andere wilde vogels spreken we hier niet. Hoenders en dergelijke kwamen waarschijnlijk onder Israel het meest in tamen staat voor. Meermalen lezen we van den haan, die, even als bij ons, ook vaak als wekker dienst deed. Zelfs werd hanengekraai een aanduiding van een deel van den nacht.

Men moet namelijk weten dat de tijndeling bij de Israelieten eenigszins anders was dan bij ons. Ten tijde van den Heere Jezus verdeelden de Joden den nacht die om zes uur 's avonds begon en twaalf uur duurde, in vier deelen, elk van drie uur:

1. De eerste nachtwak.
2. Middernacht.
3. Hanengekraai.
4. Morgenstond.

De haan kondigde dus den tijd aan, wel niet zoo nauwkeurig als onze uurwerken, maar toch wist men er zich mee te behelpen, evenals bij zonnewijzers, water-urwerken enz. In China verstaat men zelfs de kunst het uur te bepalen uit de oogen der katten. Natuurlijk zullen er wel eens eenige seconden mis zijn, maar dat doet er minder toe.

BRIEFWISSELING.

P. B. De nieuwere uitgaaf van Trommius' Concordantie des Bijbels is voor een paar jaar verschenen, bij den heer D. Bolle te Rotterdam. Zij is goedkoop en handig voor 't gebruik.

HOOGENRIJK.

Buitenland.

Duitsland. Tegen de Kirchenaus-tritsbeweging.

Sedert eenige jaren is er in Duitsland een beweging op touw gezet om de menschen te bewegen met de landkerken te breken.

Bij het begin van den oorlog scheen het, alsof deze beweging, voornamelijk door socia-democraten op touw gezet, een knak gekregen had. Na de revolutie heeft zij echter weer nieuwe kracht ontvangen. Het Evangelisch „Pres-verband“ voor Saksen gaf, om deze te neutraliseren, dezer dagen een vlugschrift uit, waarin alle redenen die aangevoerd worden om de Kerk te verlaten, besproken worden. De beschuldiging dat de Kerk Staatsdienares is in de hand der heersche klasse, wordt weerlegd met de opmerking, dat er geen Staatskerk meer is, want wedra zal er scheiding van Kerk en Staat plaats hebben. De heersche klasse is thans de soc-democratie, die niet op de Kerk steunt. De aantijging, dat de Kerk den oorlog niet heeft verhinderd, wordt bestreden met de vraag: heeft de sociaal-democratie den oorlog verhinderd? Waar zijn de proletariërs van alle landene geweest toen het er op los ging? Welke houding hebben de „partijgenooten“ die tot de „Ententes“ behoorden, aangenomen, toen Duitsland den smaadrede opgevoerd werd? Op het gezegde, dat de Kerk tot den oorlog opgehitst heeft, luidt het antwoord: in de Kerk wordt geleerd: gij zijt niet doodslaan (dit staat in den nu ver-

boden catechismus), hebt uwe vijanden lief! Er wordt bewijs gevraagd voor de stelling, dat in de Kerk tot den oorlog werd aangehit! Alle Duitschers hebben den oorlog gevoerd uit noodweer.

Voorts wordt op de liefelijke opmerking, dat de Kerk een instelling is om de menschen dom te maken, geantwoord, dat in de overwegend evangelische landen het schoolwezen het hoogst staat. In de niet Christelijke landen is het aantal van hen, die niet lezen noch schrijven kunnen, het grootst. De oude beschuldiging van wissels trekken op de eeuwigheid, terwijl er niets gedaan wordt voor dit leven, moet ook weer tegen de Kerk dienst doen. Dit wordt weder-sproken door te wijzen op het feit, dat in Duitsland 28.000 diakonessen voor arme zieken, ruim 3000 bewaarschoolonderwijzeressen voor behoeftige kinderen, 354 diaconessen voor de verwaarloosde jeugd, 2500 jongelingsverenigingen, 6000 jeugdochtersverenigingen voor de aankomende jeugd in dienst der Kerk zongen. Bovendien werd in één jaar 2½ miljoen maal een onderdak in een toevluchtsoord der Kerk geboden, 40.000 kreupelen werden in hare inrichtingen (bijv. Bielefeld) verpleegd, 22.000 ziekelieden in hare te huizen opgenomen. De Kerk besteedt daarvoor jaarlijks 400 miljoen mark.

Het heet ook, dat de Kerk over verbaarsend veel geldmiddelen beschikt. In Saksen bezit de Evangelische landkerk inderdaad een 5 miljoen mark, maar de afzonderlijke gemeenten zijn met een schuld van 60 miljoen mark belast! Ook verduidelijkt het, dat de Kerk aan den Staat zoo-veel kost. Doch het uichtere feit bestaat, dat de Kerk voor haar 4½ miljoen leden ook 4½ miljoen mark ontvangt, dat is een mark per hoofd en per jaar, terwijl voor de school 27 miljoen uitgegeven wordt.

Bijna al deze antwoorden zijn raak. Laat ons hopen dat zij tot het Saksische volk zullen doordringen. Maar wij betwijfelen, of Saksen en Duitsland in het algemeen waarlijk gebaat zal zijn, wanneer de „Kirchenausritsbeweging“ tot staan wordt gebracht. Wat het land noodig heeft is een vrije Kerk, die op het fundamente harer belijdenis, hare leden geestelijk beaardigt en verzorgt en te midden van verdervende elementen in het volksleven, het zout is dat be-dreift weert.

Engeland. Processies en optochten.

Het houden van processies en optochten is tegenwoordig in Engeland aan de orde van den dag. Op den dag waarop het een jaar geleden was, dat Duitsland een wapenstilstand vroeg, ging er een processie uit de Anglicaansche kerk van St. Martin's-in-the-fields bij Trafalgar Square. De Anglicaansche geestelijkheid was er in haar plechtige kleurige gewaden. Het zware gouden kruis werd aan den zwaren staf gedragen. Een groote witte banier werd door zes man gedragen, waarop een afbeelding van den H. Martin. Een menigte van tweeduizend man sterk droeg lampen en liechten en zong kerkelijke liederen bij het schrijden om Trafalgar Square, rondom de fonteinen, de leeuwen en Nelson's zuil. Maar zonderling genoeg, namen ook een muziekcorps van het Leger des Heils en dames-heilsoldaten deel aan den omgeng. Hadden zij zich vrij-willig bij de processie aangesloten?

Dit is zeker niet het geval geweest, want toen de openbare omgeng afgelopen was, gingen ook de mannen en vrouwen van het Leger des Heils mede de kerk van St. Martin's-in-the-fields binnen.

Daar liet zich weder het muziekcorps van het Heilsleger hooren en luisterde de opeengepakte massa naar de welsprekende rede van den Anglicaansche prediker.

Gedurende den oorlog heeft de Y. M. C. A. (Christelijke Jongelingsvereniging) een belangrijke sociale arbeid verricht, die haar in aanraking bracht met de vele veldpredikers, welke voor het meerendeel tot de Anglicaansche Kerk behoorden.

Daardoor is een verstandhouding geboren die de kloof tusschen Nonconformisten en Anglicaanen of Episcopalen in zoover heeft gedempt, dat gevoeld wordt, dat men moet samenwerken om het Engelsche volk tot Christus te leiden.

In alle Christelijke kringen is men overtuigd, dat de toestand van het Engelsche volk niet in overeenstemming is met de zware beproe-vingen die de natie in den vijfjarigen oorlog heeft moeten doormaaken. Het is nu een tijd van overgang, maar ook constateert een Christelijk schrijver, dat van de ervaring, opgedaan in de oorlogsjaren nog niet genoeg is door-gedrongen tot den grond waaruit de natie leeft. Daarom moeten de handen van alle Christe-nen ineen geslagen, en daaruit is ook te verklaren een processie, gelijk die op den gedenk-dag van het capituleren van het Duitseche leger heeft plaats gevonden.

Minder sympathiek deed ons het verslag aan van een optocht van een zesduizend studenten, die zich in massa begaven naar het gebouw waar de Daily News gedrukt wordt, om daar eenige duizenden exemplaren van genoemd blad te verbranden, als protest tegen een bericht daarin voorkomend, hetwelk de studeerende jongelingschap voor een leugen hield. De sop was hier de kool niet waard; toch rustten de demonstrerende studenten niet voordat een der reducteuren zijn excuses gemaakt had.

Nog minder sympathiek was de handeling van een duizend studenten tegenover den heer Johnson, die in een zaal te Londen een p'edooi nield voor geheel-onthouding. De gedachte dat Londen „droog“ zou gemaakt worden, was hun zóó overdragelijk, dat zij den heer Johnson met geweld met zich als in triumf door de straten van Londen medevoerden, waarbij het slacht-offer van hun moedwil nog een verwoeding opleefte. Het is te hopen, dat de radraaiers van dit onwaardig optreden hun welverdiende straf niet zullen ontgaan.

WINCKEL.

Officiële Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Wij leven in den tijd der problemen. Vooral op het terrein van het denken. Wie herinnert zich niet den tijd, dat het rekenboek groote moeilijkheid opleverde, vooral omdat daar oore-meening? het gegeven vraagstuk niet goed was opgegeven.

Immers niettegenstaande op de meest juiste wijze door ons de berekening was gemaakt, kwam de verkregen uitkomst niet uit met het antwoord door den onderwijzer opgegeven.

Gelukkig dat de onderwijzer wij er deed dan de leerling en rustig de som voorlas en nog eens verklaarde. Wie herinnert zich niet het wederwoord „Vriend, goed lezen is beter dan meenen.“

Lees je som eens, lees haar nog eens en veroorloof je dan niet om de som te beoordeelen, maar span je in om goed te zien wat er staat. Gelukkig wanneer het door ervaring beter wordt.